

Finansiering av allmänna VA-verksamheter

Svenskt Vatten

Sammanfattning

Naturen och kommande generationer ställer allt högre krav på bättre rening av avloppsvattnet. Från EU kommer Vattendirektivet och Marina direktivet som säger att senast år 2021 ska god ekologisk status uppnås i grundvatten, ytvatten, kustvatten och öppna hav. År 2007 beslutade Östersjöländernas miljöministrar och EU-kommissionen, inom ramen för HELCOM, om en gemensam åtgärdsplan, Baltic Sea Action Plan (BSAP). Flera EU-direktiv och nationella överenskommelser har slutits och tillsammans kommer detta inom kort att påverka svenska reningsverk och deras behov av ut- och ombyggnationer och därmed ett utökat behov av extern finansiering.

Finansiering av allmän VA-verksamhet är ett kommunalt ansvar, nästan 90 % av befolkningen i Sverige tillgodoses vattentjänster genom allmänna VA-anläggningar. Historiskt har kreditgivare krävt kommunal borgen för finansiering av VA-verksamheter med liknande villkor som kommuner normalt kan erhålla.

Lagen om allmänna VA-tjänster säkerställer anläggningsägarens eller huvudmannens möjlighet att över tid säkra intäkter för drift- och kapitalkostnader, som verksamheten kräver direkt från abonnenten genom att betala via sin VA-avgift. Säkerhet i form av kommunal borgen, vilket påverkar kommunens skuldsättningsgrad, är därför av underordnad betydelse i och med att lagen om allmänna vattentjänster infördes 2007. Den nya vattentjänstlagen förtydligar gränsen mellan övrig kommunal verksamhet och ansvar och finansieringen av vattentjänster. Vattentjänster är en avgiftsfinansierad verksamhet och ingår ej i ordinarie kommunal skattefinansiering. Lagen säkerställer också det offentliga ägandet av VA-verksamheter, vilket är centralt för en finansjär.

I Sverige har kommunerna sedan 1950-talet haft det övergripande ansvaret för att vattenförsörjning och avlopp anordnas på ett godtagbart sätt. Under 1990-talet ökade bolagi-

seringen och vissa utförsäljningar till privata intressen och frågan om formerna för de allmänna VA-verksamheterna aktualiserades. I mars 2002 tillsattes en särskild utredare av regeringen med uppdrag att göra en översyn av den lagstiftning som rör allmänna vatten- och avloppsanläggningar. I direktiven till utredaren framkom att allmänna VA-anläggningar bör främst ägas av kommuner eller andra offentligt-rättsliga subjekt, utredaren fick särskild anvisning hur utförsäljningar av kommunala anläggningar skulle kunna undvikas. En annan utgångspunkt var att VA-anläggningar skulle komma till stånd för att säkerställa hälso-skyddet.

I juni 2004 överlämnade VA-lagsutredningen betänkandet ”allmänna vattentjänster” (SOU 2004:64) med förslag till en ny ”lag om allmänna vattentjänster”.

Av förslaget framkommer att: Infrastrukturen för nödvändiga vattentjänster bör ägas av det allmänna. Lagförslaget utgick från att de allmänna vattentjänsterna skulle vara en form av samhällservice som medborgarna skulle kunna kräva. Av förslaget framkom vidare att kommunens skyldighet att anordna allmänna VA-anläggningar utvidgades att inte bara gälla av hälsoskäl utan även där så behövs för att skydda miljön.

Den 1 januari 2007 trädde en ny lag i kraft, allmänna vattentjänster (2006:412). Den nya lagen följde i all väsentlighet lagförslaget och har därmed en avgörande betydelse för finansiering av allmänna VA-anläggningar.

Vattentjänstlagen (2006:412)

Ägandet

Lagen omfattar allmänna vatten- och avloppsanläggningar. En allmän VA-anläggning definieras som en VA-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har anordnats för kommunens skyldigheter enligt vattentjänstlagen.

Kommunen har en skyldighet enligt vattentjänstlagen § 6, med hänsyn till lagens skyddsintressen (hälsa/miljö), ordna vattenförsörjning eller avlopp i större sammanhang. En sådan allmän VA-anläggning skall kommunen ha rådighet över.

I vattentjänstlagen har huvudmannaskap knutits till ägandet av anläggningen. En tanke med detta är att kommunen lättare skall kunna leva upp till sitt övergripande ansvar för allmänna VA-verksamheter genom att ha en ägares rådighet över VA-resurserna. Enligt § 3 i vattentjänstlagen anses en kommun ha ett sådant inflytande om man ensam eller tillsammans med andra kommuner äger anläggningen, eller genom ägandet förfogar över mer än hälften av rösterna i de juridiska personerna som äger anläggningen.

Skälen till kravet om majoritetsägandet av kommunen är bland annat för att kommunen skall ha kvar makten att besluta om taxeföreskrifter, VA-anläggningens verksamhetsområde och allmänna bestämmelser om anläggningens användande.

Verksamhetsområde

Med verksamhetsområde avses det geografiska område för vilka, en eller flera, vattentjänster som anordnats genom allmän VA-anläggning. När förutsättningarna för kommunens skyldighet att anordna allmän VA-anläggning uppstår, skall kommunen fastställa vilket verksamhetsområde som ingår (se vattentjänstlagen § 7). Fastställandet av verksamhetsområde innebär både rättigheter och skyldigheter för såväl huvudman som enskilda fastighetsägare. Huvudman är skyldig att tillse att VA-anläggningar byggs, underhålls och drivs. Fastighetsägare blir skyldiga att betala i vissa fall anslutningsavgifter och därefter årliga VA-avgifter. Det är hälso- och miljölagstiftningen som anger om enskild fastighet skall anslutas till allmänna VA-anläggningar. Normalt godkänns ej enskilda VA-anläggningar som inte klarar sin uppgift med större fördel än den allmänna anläggningen.

Skyldighet att betala VA-avgifter

I vattentjänstlagens § 24–28 regleras skyldigheten att betala avgifter för allmänna vattentjänster. I § 24 föreskrivs att ägare av fastighet inom en allmän VA-anläggnings verksamhetsområde skall betala VA-avgift med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljö, om inte vattentjänsten och behovet kan tillgodoses på annat sätt. Med VA-avgift avses dels anläggningsavgift samt bruksavgift. Anläggningsavgift betecknas som en engångsavgift för att täcka kostnaden för att anordna allmän VA-anläggning och med bruksavgift avses avgift för att täcka underhålls- och driftkostnader samt eventuella kapitalkostnader. Avgiftens storlek bestäms genom den så kallade självkostnadsprincipen. I vattentjänstlagens § 30 står ”avgiften får inte överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva VA-anläggningen”.

Finansiella påståenden

- ◆ Att investera i allmänna VA-verksamheter är säkert och tryggt.
- ◆ Ägandet av allmän VA-verksamhet är tryggt till det offentliga genom lagstiftning.
- ◆ Genom offentligt ägande övervakas och granskas verksamheterna kontinuerligt.
- ◆ VA-verksamheter är tillståndspliktiga, med den kontroll och rapportering som därav följer.
- ◆ Kassaflödet är säkrat eftersom kravet på VA-avgift regleras i lag.
- ◆ VA-avgift får bara användas för att täcka allmän VA-anläggnings kostnad.
- ◆ Borgenärens ansvar har aldrig belastats i svensk VA-industri.
- ◆ Allmänna VA-verksamheter har ej konjunkturcyklar, det vill säga är en stabil finansieringskund över överskådlig tid.